

Central European
Digital Media
Observatory

Vakcína proti papilomavirům chrání. Ne, že ne!

Coffee Beans

**Prof. RNDr. Vanda Boštíková, Ph.D., Prof. RNDr.
Aleš Macela, DrSc**

Lidské papilomaviry představují v současné době nejběžnější pohlavně přenosnou infekci. Určité kmeny lidských papilomavirů (HPV) jsou zodpovědné za více než 90 % případů rakoviny děložního čípku, 70 % případů rakoviny pochvy a vulvy a 60 % případů rakoviny penisu a orofaryngu. Karcinom děložního hrdla je z pohledu celosvětových statistik druhým nejčastějším onkologickým onemocněním žen ve věku do 45 let. Více než 85 % záchytů je v současné době hlášeno z rozvojových zemí (1). Vakcíny proti HPV představují zcela zásadní pokrok v prevenci těchto nádorových onemocnění.

Bohužel, bezpečnost a účinnost vakcín obecně, stejně jako HPV vakcín konkrétně, se stala terčem mnoha dezinformačních útoků a kampaní vedených na sociálních sítích. Na prvním místě je v tomto směru zneužívána populární platforma sociálních médií Instagram, která je významným zdrojem zdravotnických dezinformací. Hned druhé místo za ní zaujímá X (dříve Twitter). Jen ve Spojených státech tyto platformy používá více než 65 % dospělých ve věku 30-49 let, což odpovídá klíčové demografické skupině rodičů, kteří mají pravděpodobně děti způsobilé pro očkování proti HPV (9-14 let) (1). Nejčastěji je zde napadána bezpečnost a také účinnost v současné době dostupných očkovacích látek. V České republice je účinná vakcína proti HPV dostupná již od roku 2006.

V naší populaci se vyskytuje velmi špatná informovanost o vakcinaci proti tomuto onemocnění, spojená opětovně s velkým množstvím dezinformací. Vzhledem k tomu, že očkování proti HPV není povinné, je pokrytí touto vakcínou žalostně nízké, a to i navzdory tomu, že vakcína má potenciál ochránit proti zhoubnému bujení. Nejčastější mýty v českém prostředí o vakcínách proti HPV jsou například, že:

- ... nebylo prokázáno, že HPV vakcína zabraňuje rakovině děložního čípku;
- ... stěry z děložního čípku jsou dostatečné k prevenci rakoviny děložního čípku;
- ... vakcíny nejsou bezpečné a nejsou dostatečně testovány;
- ... vakcíny jsou zbytečné, protože u většiny lidí si dokáže imunitní systém s nemocí poradit a nemoc u nich nepropukne;
- ... doporučený věk pro očkování je příliš nízký.

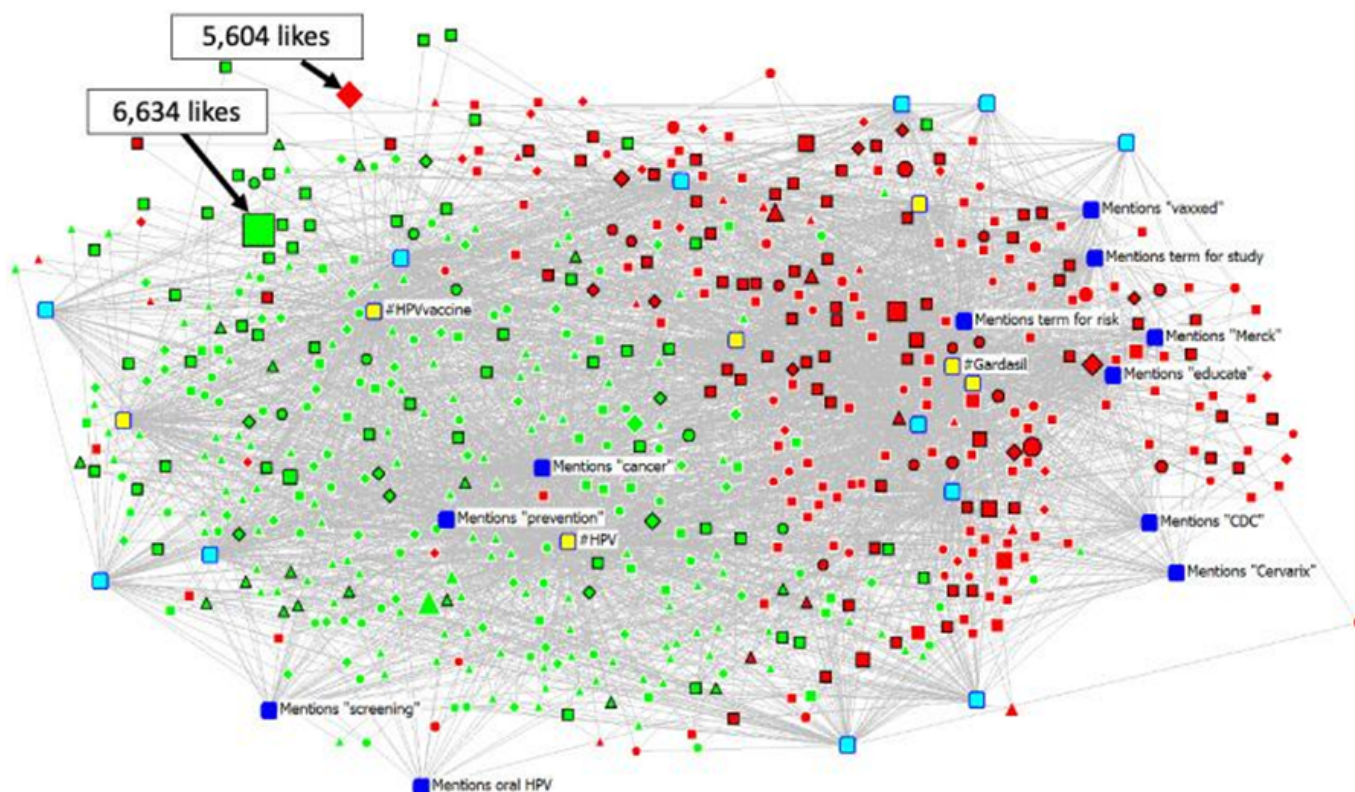
Zdravotní dezinformace na sociálních sítích jsou velmi různorodé a často se silným emočním podtextem. Antivakcinační skupiny šíří dezinformace bez předložení důkazů, používají smyšlené kazuistiky k emočnímu zasažení společnosti a šíří podněty k nedůvěře v informace od zdravotníků a oficiálních zdrojů, často s odkazem na ekonomický přínos léčiv či vakcín pro výrobce (obrázek č. 1 a č. 2).

Analýza provedená pomocí softwaru Netlytic, se zabývala veřejně dostupnými anglicky psanými příspěvky na Instagramu sesbíranými během dubna až prosince 2018. Bylo vybráno 16 607 textů

obsahujících hashtagy #HPV, #HPVvaccine nebo #Gardasil. Obsahová analýza relevantních příspěvků ukázala několik dezinformačních rovin, které se soustředí převážně na tvrzení o nefunkčnosti vakcín, jejich nebezpečnosti a komplikacích po očkování (2).

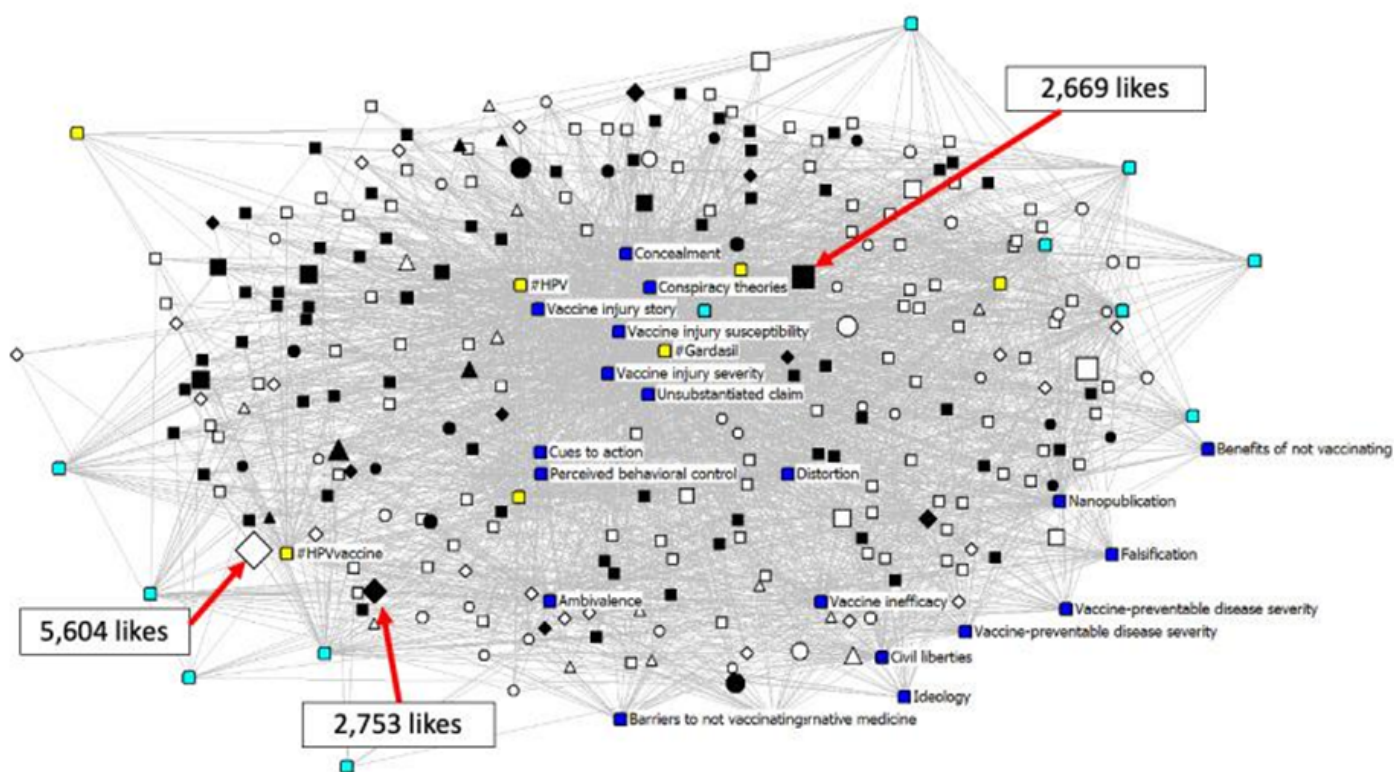
Tyto dezinformace jsou velkou hrozbou pro veřejné zdraví a obecně pro medicínu jako celek. Řešení dezinformací na sociálních sítích vyžaduje proaktivní přístup. Včetně kultivace porozumění textům a kritického myšlení. Mezi další doporučení, jak se lze antivakcinačnímu hnutí bránit, patří mimo jiné i vytváření oficiálních účtů zdravotnických organizací na sociálních sítích, úprava algoritmu pro vyhledávání oficiálních informací z validních zdrojů, zobrazení validních zdrojů při vyhledávání na prvním místě, a hlavně systematické vzdělávání lidí v hledání validních zdrojů.

Právě na povznesení úrovně vzdělanosti v oblasti ochrany zdraví závisí schopnost čelit dezinformacím. Na západních univerzitách i středních školách se postupně rozšiřuje curriculum výuky zaměřené na rozvoj schopnosti studentů validně rozlišovat mezi informacemi a dezinformacemi. V rámci toho je jednou ze základních strategií doporučení používat při komunikaci se studenty přímá a stručná vysvětlení faktů, párování vědeckých faktů s příběhy či posílení kladného přístupu k vakcinacím. Pozitivní ohlas by mohlo mít i zvýšení počtu kladných reklam o vakcínách. Obecně je však třeba se pokusit u laické veřejnosti zvýšit respekt vůči vědecké práci. Na tom musí pracovat i vědečtí pracovníci sami.

Obrázek č.1: Síťová analýza celkem 580 příspěvků na sociálních sítích, obsahující hesla #Gardasil, #HPVvaccine, #HPV. Centrem antivakcinačních názorů zaměřených na rizika očkování byl pojem #Gardasil, zatímco hesla #HPVvaccine a #HPV byly centrem mnohem četnějších provakcinačních příspěvků soustředěných na problematiku prevence nádorového bujení. Antivakcinační příspěvky obsahovaly mnohem více uzlů s černým okrajem, což značí, že příspěvek byl osobním vyprávěním na rozdíl od informací/zdrojů s bílým okrajem (viz vysvětlivky). Velikost příspěvků byla úměrná počtu obdržných „lajků“ - nejvíce „lajkovaný“ příspěvek (6634 lajků) byl pozitivní osobní narativní příspěvek, vytvořený osobou mimo zdravotnictví.

Vysvětlivky: Kruh – příspěvek byl napsán skupinou mimo zdravotnické profese, čtverec – příspěvek pochází od jednotlivce mimo zdravotnické profese, trojúhelník – příspěvek od skupiny zdravotnických profesionálů, diamant – příspěvek od zdravotnického profesionála, jednotlivce. Černý okraj uzlu značí osobní vyprávění, bílý okraj představuje klasicky podané ozdrojované informace. Červená barva značí antivakcinační obsah příspěvku, zelená naopak pozitivní přístup k vakcinaci a vakcínám. Světle modrá barva vystihuje coby zdroj příspěvku shromážděné z obrázků na sociálních sítích, tmavě modrá barva čerpá data z textů titulků a žlutá zastupuje prvky sociálních médií. Velikost uzlů se odvíjí od počtu příspěvků.

Obr. č. 2: Vizualizace sítě proti očkování na základě analýzy celkem 256 příspěvků. V centru sítě stojí zatajování informací, nepodložená tvrzení a příběhy o poškozování lidského organismu podanými vakcínami. Zatímco zkreslování, falzifikace a ambivalence stojí více na okraji. Stejně tak stály v centru sítě příspěvky dotýkající se konspiračních teorií a neúčinnosti očkování, zatímco příspěvky k debatám o očkování, ideologii, alternativní medicíně a občanským svobodám zůstaly na periferii. Prvky sociálních médií (žlutě), jako je používání hashtagů, odkazů a zmiňování jiných uživatelů, se také nacházely v centru sítě. Příspěvky s informacemi/zdroji (bíle) se shlukovaly kolem domén dezinformací, včetně falšování, zatímco příspěvky s osobním vyprávěním (černě) se shlukovaly kolem různých domén

dezinformací, včetně zatajování a konspiračních teorií. Barevné a tvarové kódy jsou identické s obrázkem č. 1. (3).

Bibliografie:

1. Briani P., et al.: Review of HPV-related diseases and cancers. *New Microbiol.* 2017;40(2):80-85
2. Kearey M.D., et al.: Characterizing HPV vacciner sentiments and content on Instagram. *Health Edu Behavior.* 2021; 46, 2S
3. Massey, PM et al.: Dimensions of Misinformation About the HPV Vaccine on Instagram: Content and Network Analysis of Social Media Characteristics, *J Med Internet Res.* 2020 Dec; 22(12): e21451)